

Eýranly Lukmanlar depressiýada: Lukmanlaryň arasynda öz janyňa kast etmeler köpeliýär

Category: Kitapcy, Medisina, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Eýranly lukmanlar depressiýada: Lukmanlaryň arasynda öz janyňa kast etmeler köpeliýär EÝRANLY LUKMANLAR DEPRESSIÝADA: LUKMANLARYŇ ARASYNDA ÖZ JANYNDA KAST ETMELER KÖPELÝÄR

Eýranyň saglygy goraýyş sistemasynda uly boşluk bar

Eýranly lukmanlaryň we assistentleriň (şepagat uýalarynyň) arasynda barha artýan öz janyňa kast etme wakalary täzedan üns merkezine girdi.

Lurystan welaýatynda ýürek we gan-damar keselleri boýunça

hünärmen Bresto Bahşiniň öz janyna kast etmeginden bir aý geçensoň Tährandaky «Şeriati» hassahansynda ýaş romatolog Samira es-Saidiniň öz janyna kast edendigi barada habar ýaýrady.

Eýrandaky birnäçe gazet lukmanlaryň öz janyna kast edýändikleri baradaky meseläniň üstünde durup geçen bolsa, «Donya-e Eqtesad» gazetini 28-nji apreldäki sanynda Fatima Ali Esgaryň taýýarlan «Lukmanlaryň öz janyna kast etmegi täze howpuň abanyandygyny habar berýär» atly habaryny çap etdi.

Esgar habarynda şeýle diýýär:

«Doktor Samira es-Saidiniň öz janyna kast edendigi hakdaky habar sarsygna salyjy we gynandyryjydy. Sebäp Samira bu derejä ýetmek üçin kän zähmet çekipdi, emma mundan artyk çydap bilmedi we ahyrynda bir ogluň enesi bolan Samira aprel aýynda öz janyna kast etdi. Statistiki görkezijiler erkek lukmanlaryň arasynda öz janyna kast edýänleriň 40%, aýal lukmanlaryň arasynda bolsa 130% artandygyny görkezýär. Bu diýseň howatyrlandyryjy ýagdaý. AHR-niň statistiki maglumatlaryna görä öz janyna kast edýänleriň sany soňky ýyllarda baş esse artypdyr.

• Saglygy goraýyş işgärleriniň göçhä-göçlügi we öz janyna kast etmeler tolkuny

Eýranyň Medisina Geňeşiniň (IRIMC) Sosial işler boýunça geňeşçisi Muhammet Mirhani «Dunya-e Eqtesad» gazetine beren interwýusynda: «Lukmanlaryň we şepagat uýalarynyň öz janyna kast etmeleri artýar. Eýran ýakynda dünýäde iň köp öz janyna kast edýän lukmanlaryň ýurduna öwrülip biler. Ýurduň saglygy goraýyş sistemasy ençeme ýyldan bäri ýaramaz döwlet dolandyryşy zerarly işden çykmalary, göçhä-göçlügi we öz janyna kast etmeleri başdan geçirýär. Eger saglygy goraýyş ulgamyndaky meseleler içgin öwrenilmese, bu ýagdaý entekler dowam eder. Reformalara däl-de, döwlet derejesinde öwrülişik programmasyna mätäçligimiz bar» diýdi.

Statistiki görkezijiler erkek lukmanlaryň arasynda öz janyna kast edýänleriň 40%, aýal lukmanlaryň arasynda bolsa 130%

artandygyny görkezýär.

Şeýle-de Mirhani: «2023-nji ýylda 16 lukmanyň öz janyna kast edendigini anykladyk. Emma hakyky san mundan has köp. Çünki köplenç ýagdaýda öz janyna kast eden lukmanlaryň hossarlary ölüm sebäbini aýdanok we şu meselede dymanlaryny gowy görýärler. Şepagat uýalarynyňam köpüsi sistematiki kemsidilmä sezewar bolýarlar. Ýurtda medisina ugrundan okamak öňler yetdirgisiz derejedi, çünki lukmançylyk Eýrandaky iň ýokary aýlykly kärleriň biridi. Lukmanlara uly hormat goýulýardy. Emma soňky birnäçe onýyllykda artýan maliýe problemlary we kynçylyklar sebäpli ýagdaýlar üýtgedi. Lukmanlar, şepagat uýalary, kömekçi lukmanlar aýratynam näsagyň ölen ýa-da saglyk ýagdaýynyň erbetleşen ýagdaýynda örän agyr iş şertleri bilen ýüzbe-ýüz bolýarlar. Käbir näsaglar ýa-da olaryň hossarlary tarapyndan uly basyşlara, nälaýyk we agressiw hereketlere duçar bolýarlar. Näsagy aradan çykan maşgalalaryň köpüsi merhumyň ölümü üçin lukmany ýa-da şepagat uýasyny günäkärleýär. Lukmanlara garşy pyçakly topulmaga çenli baryp yetýän hülgentçilikli hereketlere şaýatlyk edýäris. Eýranda lukmanlar soňky ýyllarda özlerini arkaýyn duýman başladylar» diýdi.

- **«Lukmanlar kyn şertlerde işleýärler»**

Muhammet Mirhani sözlerini şeýle dowam etdirdi:

«Lukmanlar, aýratynam kömekçi lukmanlar köplenç 72 sagatlap uklap bolmaýan garnizonlara meňzeş hassahanalarda kyn şertlerde işleýärler. Bular ýaly şertler olara zyýan edýär, birnäçesi depressiýany başdan geçirip, bejergi almaly bolýar. Medisina Geňeşiniň Halk bilen gatnaşyklar we Halkara gatnaşyklary departamentiniň jogapkär işgäri Ali Silahşor şepagat uýalarynyň we ýaş lukmanlaryň arasynda depressiýanyň giňden ýaýrandygy barada öň hem duýdirypdy.

Silahşor depressiýa wakalaryndaky ýokary artyşa «öň görlüp-eşdilmedik ýagdaý» hökmünde baha berdi.

«Dunya-e Eqtesad» gazetini ýurtdaky medisina boýunça ýokary bilim berýän okuw jaýlarynda kömekçi lukmanlaryň saglyk we

psihologiki ýagdaýlaryna degişli 2021-nji ýylda geçirilen barlagyň netijelerine salgylandy.

Gazetiň salgylanan barlagy kömekçi lukmanlaryň 23%-niň agyr psihologiki depressiýadan we örän agyr depressiýa nobatçylygyndan, 25%-niň güýçli howatyrlyanmadan we 34%-e golaýynyňam güýçli stresden ejir çekýändigini görkezdi.

Tährandaky hassahana

Mirhani kömekçi lukmanlaryň (şepagat uýalarynyň) saglygy goraýyş ulgamynyň gurluşyna laýyklykda köp işledilýändigini, reallykdan gaçma mümkinçilikleriniň ýokdugyny we başlyklary tarapyndan özlerine buýrulan işleriň azaldylmagyny talap edip bilmeýändikleri üçin sistematiki taýdan kemsidilmä duçar bolýandyklaryny aýtdy.

Mirhani kömekçi lukmanlaryň maliýe şertnamasyny baglaşyp, iş şertlerini kabul edýändiklerini-de sözüniň üstüne goşýar.

Köp kömekçi lukmanyň iş stažlary wagtynda maşgalasyndan uzakda, örän dar umumyýaşaaýyş jaýlarynyň otagynda köplük bolup ýaşaaýandygyny we bu ýagdaýyň olaryň ruhy saglyklarynyň

bozulmagyna täsirini ýetirip biljekdigini aýdýan Mirhani «Lukmanlar öň ýokary sylag-hormata we at-abraýa eýedi, adamlar olary çakdanaşa sylaýardylar. Emma indi olaryň abraýy, sylag-hormaty gaçdy. Saglygy goraýyş sistemasynyň gurluşy sebäpli lukmanlar bilen näsaglaryň we myhmanlaryň arasyndaky gatnaşyklar bozuldy. Saglygyňy bejertmek üçin çykadjynyň aşa köp bolmagy we köp keseliň saglygy goraýyş ätiýaçlandyryşyň çäGINE girmezligi näsag bilen lukmany biri-biriniň garşysyna dikýär.

• **Düýpli kemçilikler**

«KayhanLondon» habarlar saýty tarapyndan 27-nji aprelde çap edilen «Öz janyňa kast etme tolkuny, saglygy goraýyş işgärleriniň göçhä-göçlügi, çöküşiniň içindäki hassahanalar, krizisdäki saglygy goraýyş ulgamy we Saglygy goraýyş ministriliginiň ýalňyşlyklary» atly habarynda Saglygy goraýyş ministri Behram Aýnullahiniň Eýranyň sebitdäki iň güýçli saglygy goraýyş ulgamyna eýedigini baradaky beýanatlaryna ýüzlenip: «Bu beýanatlary bilen Eýranyň saglygy goraýyş ulgamynyň harap bolan hassahana binalary, öz janyna kast etmeler, arzasyny ýazyp işden gitmeler, göçhä-göçlük zerarly saglygy goraýyş işgärleriniň düýpli kynçylyklary başdan geçirýän döwründe çykyş edildi» diýilýär.

Şepagat uýalaryna edilýän uly basyşlar üsti basyrylýan duýdansyz ölümlere sebäp bolýar.

Habarda şeýle diýilýär:

«Romatolog lukman Samira es-Saidi 35 ýaşly kardiolog lukman Bresto Bahşiniň öz janyna kast etmeginden soň bir aý geçmänkä öz janyna kast etdi. Bulam saglygy goraýyş işgärleriniň arasyndaky öz janyna kast etme tolkunyna Saglygy goraýyş ministriliginiň biperwaýlyk bilen garaýandygy hakdaky pikiriň döremegine getirýär. Eýranda assistent lukmanlaryň we hünärmen kömekçileriniň arasyndaky öz janyna kast etmeleriň sany jemgyýetiň galan bölegindäki öz janyna kast etmelerden on esse köp. Geçen ýanwar aýynda saglygy goraýyş işgärleriniň arasynda bir hepdäniň içinde üç sany öz janyna kast etme wakasy bolup

geçdi. Bularyň biri göz lukmany, biri psihiatrist, biri-de ýaş diş lukmanydy. Saglygy goraýyş işgärleriniň arasyndaky göçhä-göçlük tolkuny we şepagat uýalarynyň öz arzalaryny ýazyp işden çykmagy Eýranyň saglygy goraýyş sistemasy üçin howp jaňlaryny kakýar, emma Saglygy goraýyş ministrliği ýöredýän halkdan üzňe nädogry syýasaty sebäpli bu ýagdaýa üns bermelidirem öýdenok».

• **Meýletin işden gitmeler yzly-yzyna bolup geçdi**

Habarda Esewan ediş öýüniň müdiri Muhammet Şerifi Mukaddemiň «Şüheda Tajriş» hassahanasynyň işgärleriniň köpçülikleýin işden gitmesi hakda «saglygy goraýyş ulgamyndaky şertleriň betbagtçylykdanam erbetdiginibwe şertleriň gowulandyrylmagynyň mümkin däl ýaly bolup görünýändigini» aýdandygy barada habar berilýär.

Köpçülimleýin işden giden lukmanlaryň biri «Tejarat News» habarlar saýtyna beren beýanatynda: «Meselelerimiziň başynda aýlyklaryň we hak-heşdeklerimiziň wagtly-wagtynda berilmeýändigini bar. İş wagtyndan artyk mejburi iş we berilýän örän az goşmaça sosial kömekler çekip-çydar ýaly bolmady. Talaplarymyzy aýdyp, telim gezek ýagdaýy düzetdirmegiň ugruna çykdyk. Emma halys kelebiň ujuny ýitirdik. Asyl indi bizi diňlejek bolýan ýok. Şonuň üçinem işden çykanymyzy gowy gördük» diýdi.

Eýranyň günorta-gündogaryndaky Zahidan şäherinde 2023-nji ýylda geçirilen protest demonstrasiýasyndan / Fotosurat: AFP Muhammet Şerifi Mukaddemiň aýdyşyndan, resmi görkezijiler ýurtdaky şepagat uýalarynyň 15%-niň, ýagny jemi 150 müň şepagat uýasyndan 20 müňüniň işden çykandygyny habar berýär. Işgär ýetmezçiligi sebäpli şepagat uýalarynyň iş wagtyndan artyk işlemäge mejbur bolýandyklaryny, bu ýagdaýyňam säwlikleriň artmagyna we hyzmat ediş hiliniň peselmegine getirýändigini aýdýan Muladdem «Bir şepagat uýasynyň hiç hili säwlige ýol bermän yzly-yzyna üç smende işlemegine garaşyp bilerismi?» diýip sorady.

Mukaddem sözünüň soňunda şeýle diýdi:

«Şepagat uýalarynyň üstündäki uly basyşlar üsti basyrylýan duýdansyz ölümleriň ýany bilen has gowy zähmet we ýaşayyş şertlerini üpjün etmek umydyň ýitirilmegi zerarly öz janyna kast etmelere getirip bilýär.

Hannan AZIZI.

«Al Majalla» žurnaly, 28.05.2024 ý. Publisistika